

## بسم الله الرحمن الرحيم

### حماسه عمران خان

(ترجمه)

عمران خان، نخست‌وزیر پیشین پاکستان به نحو شگفت‌انگیز و نمایشی توسط افسران ضدآشوب دست‌گیر گردیده و برای پاسخ‌گویی به اتهامات فساد و فتنه‌انگیزی در محکمه حضور یافت. هواداران خان به جاده‌ها ریختند، موترها را به آتش زدند و به پایگاه‌های ارتش و هم‌چنان خانه‌های بعضی از فرماندهان حمله نمودند. دست‌گیری و زندانی‌شدن نخست‌وزیر در پاکستان بی‌سابقه نبوده؛ اما عکس‌العمل علیه ارتش امر جدیدی بود. عمران خان و ارتش برای مدت طولانی باهم روابط گرم داشتند؛ اما روابط آن‌ها وخیم گردیده و به شکل شگفت‌انگیزی خاتمه یافت.

ارتش پاکستان از اولین دهه پس از تجزیه توانست قدرت را به دست گیرد؛ طوری که اولین نسل از رهبران پاکستان توان رسیدگی به چالش‌های موجود در پاکستان را نداشتند. ارتش پاکستان نقش خود را در آغاز جنگ سرد و زمانی که پاکستان به استراتژی محدود قرار گرفتن امریکا علیه اتحاد جماهیر شوروی پیوست، بر ملاء کرد. تجهیزات نظامی و هم‌چنان کمک‌های نظامی و اقتصادی به پاکستان سرازیر گردید که ارتش را به حاکمان واقعی پاکستان تبدیل نمود. ارتش به مرور زمان اسهام خود را گسترش داد و منافع اقتصادی خود را از تجارت گرفته تا زمین و سرمایه ایجاد کرد. امروز ارتش پاکستان به همان اندازه‌ای که یک ارتش است، یک شرکت نیز است. به همین علت ارتش به طور مستقیم در قدرت دخیل است و 31 سال از عمر 76 ساله حکومت پاکستان را اداره می‌کند. اما زمانی که ارتش در دولت نیست سیاست‌مداران را می‌سازد، آن‌ها را در اطراف و اکناف تغییر و تبدیل نموده و از آن‌ها برای ایجاد تعادل در برابر دیگران استفاده می‌کند. هنگامی که یک سیاست‌مدار ملکی بیش از حد جاه‌طلب گردیده یا جایگاه ارتش پاکستان را به چالش می‌کشد، از صحنه حذف گردیده و یا حتی به دار زده می‌شود؛ مانند ذوالفقار علی بوتو که در سال 1979 به دار آویخته شد.

در دهه 2010 ارتش پاکستان زمانی که پویایی پاکستان در حال تغییر بود و وضع موجود را تهدید می‌نمود، به عمران خان روی آورد. حمایت جنرال مشرف از جنگ امریکا علیه تروریسم و وضع ممنوعیت به گروه‌هایی که در تلاش برای آزادسازی کشمیر از اشغال دولت هندو بودند، نه تنها لقب "بی‌شرف" را برای او به ارمغان آورد، بل اعتبار ارتش را نیز زیر سوال برد. ارتش مذاکرات را در اواسط دهه 2000 با بی‌نظیر بوتو آغاز نمود و سرانجام منجر به این گردید که همسرش، آصف علی زرداری از سال 2008 تا 2013 به سمت ریاست جمهوری برسد و سپس نواز شریف از سال 2013 به قدرت باز گردید. تمام نسل پاکستان در جنگ علیه تروریسم و حمله امریکا به افغانستان بزرگ شدند و مشرف، زرداری و شریف را از اشخاص بیرون از احساسات/عاطفه می‌دیدند. هم‌چنان اقتصاد به شدت متضرر گردید، زیرا رهبرانی مانند زرداری به جای کار نمودن بالای سیاست ملی بیشتر به نشستن در کاخ ریاست جمهوری علاقه‌مند بودند. زمانی که نواز شریف در سال 2013 سمت زرداری را بر عهده گرفت، اوضاع وخیم‌تر گردید. مقامات ارشد نظامی نگران افراطی شدن هرچه بیشتر این نسل جدید بودند؛ چون رژیم، اقتصاد و حاکمان در انتهای مخالفت با احساسات آن‌ها قرار داشتند. در این زمان بود که مقامات نظامی به عمران خان روی آوردند.

عمران خان یک پیشه موفق در بازی "کرکیت" داشت که در سال 1992 به عنوان کاپیتان/سرتیم ملی در جام جهانی به اوج شهرت رسید. پس از آن خان یک قهرمان ملی، بازنشسته گردیده و به ساختن اولین شفاخانه سرطان پاکستان تمرکز نمود. در سال

1996 خان حزب تحریک انصاف پاکستان (PTI)، جنبش عدالت‌خواهی را تاسیس نموده و اولین تاخت و تاز خود را به هدف دخیل شدن در سیاست ملی انجام داد. لیکن خان برای دو دهه از لحاظ سیاسی در حالتِ از نظر افتادگی باقی ماند، چرا که حزب او برای به دست آوردن هر کرسی در مجلس ملی تلاش می‌کرد تا موفق خان حفظ گردد. خان موفق شد در سال 2013 در مجلس ایالتی خیبر پختون‌خواه برنده شود و این‌جا بود که با پیام‌های ضد آمریکایی و شعارهای ضد فساد هویت خود را بسازد. خان در دوران سیاست پوپولیستی (مردمی) اش شعارهای دولت مدینه، دولت رفاه، عدالت و ریشه‌کن کردن فساد را اتخاذ نمود. در آن زمان پاکستان در هرج و مرج اقتصادی به سر می‌برد و سیاست‌مداران کشور را غارت می‌نمودند. اما دو مسئله کلیدی وجود داشت که بعد از مدت زیاد حالتِ از نظر افتادگی سیاسی، سرنوشت خان را تغییر داد. اولین مورد این بود که ارتش به دنبال کسی بود که بتواند اعتماد را به سیستم بازگرداند. از آن‌جایی که حزب خان واقعاً در محوریت و شخصیت خودش شکل گرفته بود، ارتش همان کاری را کرد که همیشه انجام می‌داد، تعدادی از سیاست‌مداران را وادار نمود تا احزاب خود را ترک نموده و به حزب عمران خان ملحق گردند. این دو عامل باعث شد که عمران خان در سال 2018 صدراعظم پاکستان گردد.

عمران خان از سال 2018 تا پایان سال 2021 روابط بسیار صمیمانه با ارتش داشت. خان از توصیف ارتش دست بردار نگردیده و آن را ستون کشور خواند. اما در اکتوبر 2021 عمران خان سرنوشت خود را مهر و موم کرد.

جنرال باجووا ظاهراً یادداشتی را برای اعلان تعدادی از تغییرات کارمندان در ارتش به صدراعظم فرستاد. این چیزی است که همیشه اتفاق افتاده است. فرمانده ارتش ترفیع، تقاعد/بازنشستگی و تغییر و تبدیل مأموران و کارمندان را تعیین نموده، سپس حکومت ملکی این تغییرات را اعلام می‌نماید که منظری از دموکراسی را مجسم می‌سازد. با این حال، خان پاهای خود را از این مسئله می‌کشد؛ زیرا سرپرست او جنرال فیض حمید که ظهور خان را سازمان‌دهی کرده بود، از سمت رئیس ISI، سازمان جاسوسی پاکستان به فرمان‌دهی ارتش منتقل می‌گردد. برای جنرال باجووا این مسئله خط سرخ بود که هیچ فرد ملکی حتی نباید به فکر عبور از آن باشد. جنرال باجووا با خاندان شریف‌ها در انگلیس تماس گرفت تا به جنبش دموکراتیک پاکستان (PDM) که ائتلافی از سیاست‌مداران ضد عمران خان و هم‌چنان دنبال قدرت بودند، تشکیلات ارائه نمایند. این مسئله با رأی عدم اعتماد در اپریل 2022 به اوج خود رسید؛ زمانی که بسیار از سیاست‌مدارانی که به عمران خان پیوسته بودند و به او کمک نمودند تا به قدرت برسد، او را رها نمودند.

عمران خان حاضر نشد بدون سر و صدا از صحنه کناره‌گیری نماید. خان کمپاینی از سخن‌رانی‌ها، راه‌پیمایی‌ها و اعتراضات را تحت عنوان این‌که برکناری او یک توطئه خارجی می‌باشد که توسط آمریکا با سازش با جنرال باجووا طراحی گردیده است، آغاز نمود. خان هم‌چنان این نظریه را ترویج نمود که دزدان قدیمی به قدرت بازگشته‌اند که برای مدت طولانی کشور را غارت نموده بودند.

خان افکار عمومی را به نفع خودش محاسبه نموده بود؛ چنان‌که دولتی که جای‌گزین او شده، ولی با اقتصاد دست و پنجه نرم می‌کند و جنرال جدید ارتش که تا هنوز خود را به اثبات نرسانیده و نتیجه این محاسبه نشان می‌داد که خان در موضع ضعف نه بل در موضع قدرت است. جنرال باجووا و جنرال منیر هردو در مورد این‌که عمران خان تا چه اندازه در بین جامعه حمایت می‌گردد، اشتباه محاسبه نموده و پنداشتند که می‌توانند مانند ارتش هم‌واره دانه‌های شطرنج را طبق ذوق خود حرکت داده و جابجا نمایند. ارتش سعی بر آن داشت تا از نهادهای مختلف در پاکستان از قوه قضاییه گرفته تا رسانه‌ها برای تضعیف عمران خان استفاده نماید. اما عمران خان با موفقیت، افکار عمومی را علیه ارتش شکل داد؛ ارتشی که خان آن‌ها را به حمایت از دولت پر از غارت‌گران متهم

می‌سازد. این سرزمین ناشناخته‌ای برای ارتش است که هم‌واره افکار عمومی را با خود داشت. اکنون ارتش با طرح خودساخته خودش مواجه است که حاضر نیست بدون جنگ کنار برود.

عمران خان اکنون با وجودی که با دوسیه‌های مختلف محکمه روبرو است، خواستار برگزاری تعدادی از راهپیمایی جهت آزادی خود است. حکم دادگاه عالی مبنی بر غیرقانونی بودن دست‌گیری خان توسط نیروهای شبه نظامی، موقعیت خان را بیشتر تقویت می‌نماید. باید دید که آیا ممکن است بین دو طرف متخاصم که می‌خواهند بر تخت پادشاهی پاکستان بنشینند، معامله‌ای انجام شود یا خیر؟

**نویسنده: عدنان خان**

**برای دفتر مطبوعاتی مرکزی حزب‌التحریر**

**26 شوال 1444 ه.ق.**

**16 می 2023 م.**

**مترجم: ابوبکر کابلی**